

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. 6 Rals.		Los subscriptors, per ratlla. ½ Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »		Los no subscriptors, per id. 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 12 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32, primer pis.	Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. 1 »		

SUMARI.

Las doctrinas del Sr. Lamark; per Q. Durward.—Tribut d' afecte y admiració á D. Joaquim Roca y Cornet; per Felip de Saleta.—En la primera fulla d' un àlbum (poesia); per M. Genis y Aguilar.—Discurs llegit en la sessió inaugural de la secció de Lletres de LA JOVE CATALUNYA al comensar los treballs d' enguany; per A. Aulestia y Pijoan.—Dormint (poesia); per J. Serra y Campdelacreu.—Poesia popular marroquina; per T. de C.—Afany (poesia); per Emilio Coca y Collado.—Corrandas populars; per P. Bertran y Bros.—Novas.

LAS DOCTRINAS DEL SR. LAMARK.

La existencia del nostre renaixement científich, artístich y literari no tè necessitat de demostració, puig lo evident no s' prova. Estés que fos fins al any actual lo *Suplement* del Dr. Corminas al diccionari de Amat podria formar, no ja un apendix, sino un tomo rival de aquell. Basta fullejar lo volúmen segon de las *Memorias* que ha publicat la Real Academia de Bonas Lletres (1) y compararlo al primer (2) pera constatar immediatament que n's trobám en un nou período de positius adelantos. En filosofia un Balmes, en historia los Bofarulls, en literatura un Manuel Milá y Fontanals, en ciencias exactas un Eduardo Saavedra, en l' art de l' imprenta la fotogràfica edició del *Quixote*, com y també la nova *Biblioteca* d'en Marian Aguiló, y finalment en las tres Nobles Arts tantas y tantas plomas, pinzells y escárparas seguint la via oberta per los *Recuerdos y bellezas de España*, han fet altament sonar la fama del ingeni catalá per tota la Europa. Los *Jochs Florals*, ab sas pléyadas de trovadors, lo drama y la novela exhibintse ab la *Orfaneta de Menarques* y las *Joyas de la Roser*, la premsa periódica parlant la sàbia llengua que més grat accent dona á las orellas de la heroicitat, la llengua ella mateixa

buscada y analisada en tots sos monuments y en totas sas fonts desde las inscripciones ibéricas en pedra y metalls de Tarragona y Ampurias fins al tresor de mots y modismes que n's dexaren los alarbs, com ha fet Dozy (1), y desde sos arabismes fins á sos palpitanes neologismes, no deixan dupte de que la Patria, que acaba de consagrar la memoria de Capmany y de Viladomat en lo *Saló de Cent*, si renaix, no es com lo fénix desde la pira, sino com lo roure gegantesch burlantse del uracá, que si s' emporta las brancas no pot arrabassar las arrels.

Peró veus aquí que á *transcendentalisar* tantas glorias ix una nova estrella de las voras nebulosas del Rin. ¡Honor al talent! Lo Sr. Lamark l' ha descoberta. La lley krausística del progrès indefinit es una demostració necessaria é inapeable de la existencia del nostre renaixement.

He cregut, no obstant, que per ventura en pró de la ciencia filosófica, á la qual tè obertas sas columnas LA RENAXENSA, no estará per demès proposar al criteri de sos lectors dos reparos que me han acudit llegint lo cadenciós article del Sr. Lamark. Vol demostrar la existencia del nostre renaixement per la lley del progrès indefinit. Jo dich en primer lloch que aquesta lley, tal com ell la explica, es falsa; y en segon lloch que, encara que fos veritat, no es lógica la consecuencia.

Segons dita teoria l' *Humanitat en son etern desarrollo* (2) camina cap á la reconquista del paradís perdut, ahont, á la par que sa desgracia brollaren 'ls principis del progrès, exos Titans qu' un dia escalarán 'l cel (3). Lo temps, obehint á un impuls instintiu, diguem'ho axís, engendra novas figuras, aplicant formas

(1) *Glossaire des mots espagnols et portugais dérivés de l' arabe*; Paris 1869. Generalment he observat que las paraulas catalanas derivadas del árabe s' acostan més á llur font que las senblants castellanas, ó portuguesas, com en cetrill, cinia, alzaraba, mardux, alfábrega, malfaga, albará, algutzir, mostaçaf, etc.—Compari s' Pujol (D. Celestino), *Empurias, catálogo de sus monedas é imitaciones en lo Memorial Numismático*, tom. III; Bergnes de las Casas, *Ruices griegas y germánicas en la lengua catalana*, etc., etc.

(2) LA RENAXENSA, Any II, pág. 305, col. 1.

(3) 305, col. 2.

(1) Barcelona, impr. de Verdaguer, 1868.

(2) Barcelona: por Francisco Suria, Impresor de esta Real Academia (1756).

novas à tots los sers (1). *L' univers es una part de l' eternitat, y no podrem fer cap càrrech al progrés fins qu' estiguem convènts de que l' eternitat s' ha fos sense abarcar la perfecció. Mes no l' haurem pas d' esperar, perquè s' dexa descobrir á cada manifestació* (2). Finalment teoria es aquesta en que s' pinta la filosofia com l' Hércules que sosté l' esperit de tots los pobles ab totes sas virtuts y tots sos viciis (3) y reconex las lleys necessaries y eternas del progrés, abarquant d' un cop de vista la majestuosa sorprenent armonia que resulta de tanta varietat de relacionats fenòmenos (4).

De tota aquesta claca, ó algaravia germànica passada per lo garbell francés, resulta primerament afirmada la eternitat de l' Univers y de la Humanitat; puig que aquell no pot ésser part de l' eternitat ni tenir aquesta un desenvolupament etern, sense que sian ab dós eterns. Ara bè. Jo dich que si son eterns no han tingut principi de successió temporal, y si han tingut principi de successió no poden ser eterns: una cosa exclou l' altra. Ni s' pot admétre la eternitat de la Humanitat y del Univers sens admétre, ó bè una substancia immutable, una y universal, de la que serian meras modificacions, ó fenòmenos, los sers successius que tothom observa, ó bè que aquestas modificacions, clarament successives, no han tingut principi. La última suposició repugna totalment á la evidència de la rahó, que no admet cap série existent, ó categòrica, sense principi; la primera, ço es, que no hi ha més que una sola substancia inalterable, es net y clar lo panteisme, tant repugnant en sos principis com fatal en sas conseqüències. Per lo demés, la geologia obrint las capas de la terra, fixa la época de la aparició de la Humanitat sobre nostre planeta, com posterior á la formació dels tres altres regnes de la naturalesa. La facultat racional del Sr. Lamark, nascuda no fa molt temps, tèn consciència de sa individualitat, y sap que no pot ser ni la meua qui ara li fa contra, ni la del idiota que passa per lo carrer, ni las de nostres lectors qui fallarán sobre aquesta controversia; y sab que seria no menos deliri creure 's esser la rahó de la primera muller que creurer en la rahó universal somiada per l' alarb Averròs. No várem assistir á la primera formació del Univers; però tampoch ignoram que etern y successiu, etern y compost, etern y finit, son termes entre sí repugnants.

De la flamant teoria resulta en segon lloch que lo mon y la Humanitat están subjectes á lleys necessaries. Entés aixó en lo sentit de las extravagancies germàniques vol dir que la creació y la perfecció del mon y del home son imposadas á son autor necessariamente, de manera que no estava en son arbitri, donar més ó menos perfecció á sa obra, sino que, el modo de una bola de nèu que s' fa rodar desde l' cim de blanca montanya, anés més y més crexent. Ara donchs. Aixó es negar la llibertat de Deu, com si Aquell que es infinit en perfecció fos menesterós de

nostres bens; y aixó es subjectarlo lo mateix que sas obras al fatalisme. ¿Será necessari probar lo absurdo de semblant despropòsit? Creuria fer una injuria á la il·lustració de mos lectors entretenintme en demostrar que la negació de la llibertat de Deu conduheix al ateisme, y que la negació de la llibertat del home es la negació de la virtut y la justificació del vici.

Resulta finalment que lo criteri únich de qualsevol veritat seria la sola comprensió de la rahó filosòfica, ó en dos paraulas lo racionalisme. Eixos Titans, fills de la terra, que un dia escalarán lo cel, aquell Hércules que sosté l' esperit de tots los pobles, á la manera del que substituí segons las fábulas idolàtricas al vell Atlante, portant sobre de sas espatillas tot l' univers, aixó vol dir en clar y catalá que la filosofia preten destronar á la Teologia, que es inútil, ó no es possible, la revelació sobrenatural feta per Deu, y que lo que nostra rahó privada pot fer y fa, si bè l' hi plau, il·lustrant á un altre, aixó no pot ferho ni consentirém que ho fassi lo *Lògos sempitern*, ó la *Rahó Divina*, perquè n's sentim tant forts y sabis com ella. «Seréu com Deu, coneixedors del bé y del mal,» digué la serpente á Eva; y la teoria del progrés indefinit, que tan enrrera voldria deixar las portas del paradís perdut escalant lo cel, torna llastimosament á son punt de partida, perquè no tèn altres alas que las de Ícaro, ni altres grahons que los del cego fanatisme. ¡Pobre humana rahó si no comptés ab altre facultat intelectual, ni altres llums que las sevas! Lo que sabem, comparat ab lo que no sabem, es casi no rès; y en lo poquíssim que sabem s' hi enfonzan desapiadadament las arpas del error y lo bech sanguinós del escepticisme.

La teoria fatal del Sr. Lamark porta sobre sí estampada la marca del retrocès. Es la fortor cadavérica de las utópias paganas, enterradas per los grans ingenis dels primers sigles del Cristianisme.

Dos parauletes ara sobre las conseqüències que trau de son repugnant sistema lo Sr. Lamark. Diu que la *lley del progrés, si ho transforma tot, es per millorar ho cada vegada, pera perfeccionar ho, enmollantho á las necessitats; ja que la perfecció entre 'ls homens, la perfecció relativa, estreba en lo major grau d' equilibri entre sas necessitats y sos medis d' existencia material, moral é intel·lectual* (1). Aquí está tota la forsa de son argument, que per concloure, ó fer demostració, ha de sentar la veritat de dos cosas. Primerament que la norma del progrés se deu pendre de la proximitat á la perfecció relativa, y que la perfecció relativa es lo equilibri entre las necessitats del home y sos medis de existencia material, moral é intel·lectual. Segonament, que donadas aquesta definició y aquella norma se n' segueix la existencia del nostre renaixement. Lo primer es fals, perquè sian quals se vullan las circumstancies en que s' trovi l' home, sempre concebeix un tipo de perfecció absoluta. De lo contrari, un poble salvatge podria dirse que está en estat de major progrés que un poble civilisat, perquè ate-

(1) 303, col. 1.

(2) 306, col. 2.

(3) 305, col. 1.

(4) 305, col. 2.

(1) Páp. 305, col. 1.

sas las necessitats y los medis de sa existencia material, moral é intel·lectual pot haverhi major equilibri que entre las necessitats y los medis de un poble civilisat. No es aixís com deu entèndrerse la lley del progrés. Ell está en la major suma de bens positius y en la major resta de mals, de que es capassa la Humanitat; ço es, la major quantitat de benestar material, intel·lectual y moral en lo major número é intensió possibles ab lo ben entés que en cas de oposarse aquestos diversos bens prevalesca sobre lo material lo intel·lectual, y sobre lo intel·lectual lo moral. Lo argument es donchs fals en sa base; y de consegüent, no conclou. Però vull concedir que sia bona la base, y que s' raciocini aixís: la major proximitat al equilibri universal entre las necessitats y los medis de la Humanitat exigeix necessariament la existencia del nostre renaixement. ¿Tant mateix, Sr. Lamark? Pot ser que demà, avuy mateix lo petro·leo desbordant de las mans del envejós Comunisme farà cremar tot aquest renaixement; y no per aixó se detindria, segons V., la marxa del progrés. ¿Com sab lo Sr. Lamark que aquest renaixement vulnerant altres interessós, com serian la unitat de idioma per tota la nació, la abolició dels *Fueros* catalans, etc.; còm sab, dich, que aquest renaixement es exigeix per lo major equilibri entre las necessitats y los medis de la universal humanitat? Ell ho assegura, pero no ho prova; y realment se necessita ben llarga vista pera donar la mesura de lo que monta una gota de aygua en lo mar inmens de la universal creació. Jo m' contento de dir que la existencia del nostre renaixement es un fet, que per rahó de la sua contingencia no pot cáu·rer sots cap lley necessaria, y de consegüent no s' pot demostrar *a priori*. Lo demostra la observació experimental; y lo curs de sas tendencias no es trassat ab tota certitut, sino ab més ó menos probabilitat per la filosofia de la historia.

Inútil crech advertir que ni tinch ánimo de entaular una seguida polémica ni de fer altra cosa que donar lo crit de *alerta* contra los sobredits principis panteístichs del Sr. Lamark, ó tals al menos com los he exposat segons mon criteri. Sense conceixer sa persona, estimo profonament sas nobles y elevadas miras; però dolme véurer colgada tant hermosa ploma y talent tant brillant adicta al arbre funeral, que desde las riberas del Oder y del Mein comensa á extèndrer sas deletéreas brancas sobre lo cel filosófic de la sàbia Espanya; planta exòtica, qual grana no arrelará, no, (aixís ho espero) en la patria de Balme y de Ramon Lull.

Q. DURWARD.

TRIBUT D' AFECTE Y ADMIRACIÓ

D. JOAQUIM ROCA Y CORNET.

Deu nos enguart de contemplar, ab esperit abandonat á la passió, còm se desprenen las fullas del arbre de l' Humanitat, sense contemplar la crescuda d' altres fullas que cubriren lo vuyt que van deixant los que cáhuen. Á las horas nos anyorariam massa en aquest mon, girant constantment los ulls al cel, y ¡es tant terrible anyorarse del cel en la terra!

Ja sè bè prou que las llágrimas de dolor al pérdre una persona volguda, son capassas de estèndre un inmens océano entre nostre cor y 'ls demès hòmens que no senten la nostra pena, aislantnos completament de la vida restant; ja sè bè prou que aixó que passa al individu, passa á la familia, y als pobles, y á las provincias, y á las nacions, y á las nissagas, presentantnos en tals moments aquells exemples de vida íntima y enlassada quéns presentan en certas especials circumstancias; més los plors després, grácias á las ventadas d' altres impresions, se converteixen en recorts; que 'ls recorts son los llegats que deixan los esperits en lo testament que otorgan devant l' autorisació del temps.

Morí en Barcelona D. Joaquim Roca y Cornet; y 'l desconsol no s' apoderá pás unicament de sa familia y de sos amichs, sino que s' estengué el cor de tots los catòlichs. Lo Catolicisme combatut rudament per las ratjas revolucionarias qu' en cada época arrecian pera equilibrar las fòrsas socials, com arrecian las tempestats pera armonisar los elements naturals, s' abrassaba ab confiansa ab eix campeó decidit, digne company del immortal Balme. Pera mi es d' admirar la fermesa del Sr. Roca y Cornet, tota vegada que 's descobreix la consecuencia més pura y més difícil á través de circumstancias com las que combateren en lo període de sa existencia. Hi ha cors qu' ab la satisfacció de la conciencia ja 's creuhen satisfets, fent cas omís dels afalagaments ab que 'l mon procura complaure á la voluntat.

Totas las obras del Sr. Roca y Cornet respiran eix consol marvellós, fill de la conciencia tranquila y d' una fé veritablement arrelada ab l' ausili de la convicció. Per ço, pera avalorar exactament la bondat de son caracter, semblant al riu seré que sempre enmiralla 'l cel, es precis descobrirlo en tot lo relacionat á la familia, per que dintre ella 'l cor s' esplaya ab llibertat manifestant ab exactitut, sense cap por de critica mundana irrespetuosa, l' expressió de sos sentiments fondos y espansius.

L' hóme que adoraba, després de la religió, á la familia com ell, no podia deixar de ser partidari del nostre renaixement. ¡Oh no! «Catalunya es á casa, y á casa debém parlar en catalá» deya en una de las car-

tas endressadas á son fill gran; y aixis ho feya, y en catalá escribía sempre qu' escribía com de familia. Se compren clarament el per qué no hagués figurat més entre 'ls campeon de la nostra literatura provincial: son destino era 'l de defensar acérrimament las doctrinas católicas, y dada la apatia que per las cosas catalanas encara regnava, no debía pas escampar llavors que s' hagueran perdut indubtablement com entre la arena del desert mes árit. No obstant, desseguida que 's restauraren los Jochs-Fforals, acullí ab entusiasme semblant manifestació del nou moviment, y en lo segon any, en 1860, fou nombrat mantenidor, llegint el discurs final que consistí en un resúmen histórich de dits Jochs. «Los Trovadors moderns.» també son una proba de que no era gens estrany á las nostras tendencias justas y sagradas. Molt, molt li deurém si, com procurá, lográ arrelar en sa familia las costums é independencias purament catalanas, tota vegada que la familia es lo foco qu' irradia benéfica resplandor per tota la societat. Las llavors qu' en sa familia sembrá no 's perderán, de segur, com hagueran desaparegut, al buf de las passions de sa época, las llavors que de catalanisme hagués tirat en lo poble. Ell creya que 'l renaixement veritable estriba en lo arrelament del catolicisme, y el catolicisme (que no es provincial ni nacional, sino que te tendencias universals; porque ni preten adequarse á la forma y manera de ser dels pobles, presentantse á las societats com divina doctrina) podria ser propagat y necesitaba influent propagació en ésta época, dintre la qual s' hi regiran tants interesos, tantas creencias y tantas ideas oposadas.

Plorém donchs, com á catalanistas, al Sr. Roca y Cornet, y guardém com, hòmens, son recort en nostra memoria baix la llosa adornada ab flors, qu' ell mateix se formá, com las de «Las dónas de la Biblia.» «Ensaix critich sobre las lecturas de la época, en la part filosófica y social.» «Manual de las mares católicas», y tantas altres com nos deixá. ¡Quán honorós no es per l' home, eix rey de la creació, teixir durant lo camí de la vida las flors y las coronas que després adornarán sa tomba!

FELIP DE SALETA.

EN LA PRIMERA FULLA D' UN ALBUM.

Al aucellet que vola per los ayres
no demaneu, ninetas, relladas;
no demaneu al mes de maitx sos flaires;
ni avuy vullau oirne las tonadas
del trovador errant.

Un temps en los palaus de las hermosas
los caballers y damas lo sentian
contar molt altas fetas valerosas
dels temps d' honor y fé que se escurrian
en sonorosos cants.

Un temps al cor dels homs brollava tendra,
un brot de sentiment y poesia:
y ans que aqueix foch sagrat se tornés cendra,
á sas costums honradas s' afegia
sentir la fé y l' amor.

Llavors ab lo sonris pintat als llavis,
la lira de lloers engarlandada,
en lo bon temps passat de nostres avis,
á la benéyta llar tenia entrada
y setí, 'l trovador.

Mes ha rodat lo temps: la fé es fugida:
l' aigua que rondinava per l' aubaga
ab los colors del iris revestida,
avuy no brolla perlas; sols amaga
remors de tempestat.

Avuy los cels no tenen ja blavura,
perfums los dematins, ni 'l mar onadas;
los boscos nius, blancó la neu mes pura,
las ánimas amor, los cors tonadas,
ni 'l trovadors cantars.

Y sens amors, ni fé, ni virtuts nobles,
sense la llum d' un ideal, camina
en mitx de fosca nit l' estol dels pobles,
cegos los homs á la claró divina
del tendre sentiment.

Y vida sens amor, amor que 's vida,
no florirá jamay ideas novas;
per terra arrossegant, de mort ferida,
de l' últim bart ab las derrerars trovas
l' alé li pendrá Deu.

Y sort que la creuhada nova encara
de nostres cors no totas las n' ha tretas
las flamejants guspiras de llum clara
que al da 'ls inspiració, donan als poetas
la clau del paradís.

Y sort que flors del cel encara s' amagan
al tendre pit de verges namoradas,
que 'ls somnis que á sos somnis afalagan,
son d' eix amor que al trovador las fadas
n' ensenyan lo cast niu.

Y sort que lo mastral que tot s' ho emporta
encara no ha afojat sas veus divinas:
pot ser que la esperansa encara no es morta
si 'l cor dels trovadors y de las ninas
abdós aixecan cants.

Fils d' or y rosa d' un amor castíssim
sas armonías juntan tan estretas,
que fan de tots sos cants un cant dulcíssim;
pus quant creá á las ninas y als poetas
Deu los va fer germans.

Si 'ls homes no 'ns escoltan, mas germanas;
¡fugim d' eixa terra herma de poesia!
Tenim de pampols verts frescas cabanas
vers l' orient, allá d' hont naix lo dia,
aprop casi del cel.

Allá de menta y rosas coronadas
los aucellets que volan per los aires,
cuant passin vos daran sas relladas
y s' obrirán las flors per darves flaires
oint nostres accents.

Veniu! veniu al cell! aquí desmaya

l'ànima en aqueix cercle, adolorida,
del mon, hont lo desitx en va atalaya,
entre eixa ponentada de la vida,
aire per l'esperit.

Veniu al cel! allí una llum mes pura
la fosca d'assi baix esparravilla;
deixem la pols de la materia impura...
jo sento que es del cel l'ànima filla...
y aspira al infinit!

¿M'escoltas, mon amiga y germaneta?
cor innocent que á las primeras brancas
del arbre de la vida dorms distreta;
las fullas de ton àlbum he vist blanques
com la neu de ton front.
Y blanques han de ser! ma ploma impia
enllora la puresa de sas fullas:
ab cada nou bordó de poesía
derrera vaix deixant noves despulles
ab sentiment y dol!

¡Es trist pel cor qu'aquesta lley hi sigui:
que sempre un'ombra als somnis desencanti!
¿Qué vols, amiga, que l'amich te digui?
¿Qué es lo que vols, que el trovador te canti,
nina, si tens quinze anys?
Eixos espectres que en lo cor estroncan
la font del bon desitx que nos convida,
que 'l goigs congelan, y los cants enroncan
no amargan, com á mí, la teva vida
verge de desencants.

Cants, llums, y desitx purs, en maridatge
al peu de ton casal, una esperança,
t'ofreixen per companya en ton viatge,
que daura tot lo cel, mentres avansa
lo dol que 'l cor no sap.
Camina per la vida, amiga meva,
ab ton mantell de verge embolicada!
Somriu al jorn que 't brinda goigs sens treba!
Y banyat ab los raigs d'aqueixa aubada
que aixeca son ros cap!

Qu'essent en ton camí àngels de ta guarda
ton cor y ta virtut y ta innocència,
quant obris consirosa alguna tarda
l'àlbum immaculat de ta existència,
tas gestas recurrent;
los ulls en l'aire, l'animeta orfana,
pot ser se minvi ton dolor si hi trobas
las paraulas d'un'ànima germana,
que á ton cor apagat li portan noves,
dels infantívols temps.

M. GENIS AGUILAR.

Discurs llegit en la sessió inaugural de la
secció de Lletres de LA JOVE CATALUNYA al
comensar los treballs d'enguany.

LA TRADICIO LITERARIA CATALANA

EN LOS SIGLOS XVII Y XVIII.

Senyors:

Desconeguda y oblidada per demés es la literatura catalana de las dos centurias que precehiren á la actual, fins al punt de considerarse escassas y de poch valor las obras escritas en nostre idioma durant las mateixas, y de produir tal concepte en molts dels catalanistas l'opinió de que en ellas res s'havia fet que vingués á aumentar lo tresor intel·lectual que 'ns llegá l'etat mitjana y de que la actual renaixensa ho era tal en tot lo sentit de la paraula; deduhint d'aixó que la tradició literaria catalana havia rebut ja un cop mortal en lo segle XVII, en que s'atenta per primera volta ostensible y poderosament á nostra constitució política, perdentse del tot quan la ma del net del mes ergullos Lluís arrebassá aquella en los primers anys del segle passat.

Aytal error, que si podia disculparse en los primers moments del actual despertament del esperit catalá en que aquest, gojós d'haver recobrat sa perduda pàtria, no 's cuidá mes que dedicarli sas millors trovas, aixis com l'aucell que de presó estreta al frondós bosch deslliurat retorna, se complau en entonar sas oblidadas canturias; es hora de que desaparegue fent relluir, como ho han fet los pochos que s'han ocupat de aytals épocas, que 'l geni literari y científich de la terra no s'adormí, no, en una ensopeidora indiferencia que fins á cert punt hauria pogut justificarse, sino que en mitj de l'espectacle de la pàtria endogalada, en lo recort d'aquellas flamaradas que cremaren sas prehuadas lleys y furs, á la vista de son comers é industria reduhit á un vol mesquí, devant las fumantas runas de sos monuments sacrificats á la ira del vencedor, sabé acreditar sa virilitat y constancia, donant á l'estampa ó llegantnos inéditas, malgrat á l'opresió de elevadas esferas, obras recomenabilissimas en nostra llengua escritas, apart de las que ho foren en la castellana, mes vestint l'esperit de la terra, fins á arribar á la epopeya de nostra Independencia en lo comensament del segle actual, quals gloriosas conquestas, que no solza ment ho foren de l'inimich armat, donáren á la terra la llibertat que necessitava pera manifestarse tal com era, y poder esperansar pera un temps no molt llunyá la gloriosa revivalla que tots avuy en dia contemplèm ab gaubansa.

Per aixó es mes de dordre que l'investigació segurament feta per alguns de nostres mes considerats autors y erudits sobre ditas épocas, no s'hage fet pública per medi de l'estampa, si ja no deguessem

esperar que una complerta historia de la literatura catalana vingués a omplir l'imperiosa necessitat que l'importancia del actual moviment literari y las glories de la patria fa temps reclaman.

Al venir donchs avuy a seguir la consuetut establerta d'inaugurar las seccions d'aquesta Societat ab la lectura d'un treball, hé cregut que digne era de cumplir tal objete lo recordarvos tant sols, ja que d'altre cosa 'm priva l'insuficiencia de mos mereixements, los ingenis que floriren en los épocas qu'he senyalat, llurs obras, y 'ls fets generals qu'influren en llur manifestació puix que si com diu un autor l'història de las decadencias es l'història dels pobles, en ella, podrèu veure la del poble català ab tota sa grandesa.

En 1623 llansava l'últim sospir lo millor cisne català en Vicens García, qual popular renom escusa de ferne mes llohansas, y á qual entorn s'aplegava aquella pléyade de poetas que formavan en nostre Principat un centre literari molt notable y de que sols ne sabem escassas mes interessants noticias per algun treball tant erudit com recomenable (1).

Despres de Fèuria que brillara per los anys de 1627, y que 'ns dona una clara mostra de son talent poètic en la obra sobre la vida de S. Bernat Calbó, arribem ja á la mitat del segle en que las guerras que sostingué Catalunya ab lo centralisador poder del rey Felip IV sembla devian apagar lo ressó de las liras catalanas. En efecte, ja de alguns anys abans y especialment desde aquesta época com si los autors preveyessen los dias de prova que per la pátria havian d'esdevenir, se dedican principalment á obras que tenen relació ab la cosa pública, y aixís veyèm que 'l celeberrim patrici Fra Gaspar Sala escriu son *Govern polítich de la ciutat de Barcelona*, ó las *Llagrimas catalanas al enterro y exequias del Il·lustre diputat eclesiàstich de Catalunya Claris*, Pujades la *Crònica de Catalunya*, y 'l perpinyanés Bosch sos *Titols d'honor*, mentre Bruniquer ab la *Relació Sumaria* y 'l *Ceremonial dels magnífichs Concellers*, posa de relleu tota la grandesa de las institucions que allavors regian; tots segurament ab l'intent de conservar y grabar en la pensa dels naturals aquells recorts qu'havian d'enardirlos en la terrible lluyta, que sols era inspirada y sostinguda per l'amor patri y per la ferma constancia ab que nostres avis defensavan las llibertats políticas á costa de tants sacrificis y desde tants de segles conquestadas.

Vingué 'l jorn de la prova. Lo valor dels exèrcits catalans, ben conduit per la pericia d'aquells capitans que s'havien segurament format en las obras de Barra y de Moradell (2) sostingué fins á 1651 una

gloriosa campanya que si be acabá ab l'enter regoneixement per part del poder real de tots los furs y lleys que havia intentat esquinsar, no sigué prou pera curar las feridas causadas per la guerra. Estas tornaren á renovellarse quan los exèrcits francesos, que d'amichs havia lo resultat de la primera lluyta cambiat en contraris, entraren en lo Principat y li feren sufrir la dura lley del ferro fins á 1697 en que 's firma la pau.

Durant lo llarch periodo que comprenen aqueixos moviments polítichs aparegueren en Catalunya proclamas, alegacions y altres treballs d'aquesta naturalesa, en tant gran nombre que sols devant sa vista pot compendres lo vol que la vida pública havia pres á las horas en ella, y regoneixes que no es patrimoni de certas nacions, ni menys dels actuals temps, aquella educació política que fa remetre á la ploma, abans que á las armas, las altas qüestions de govern y de salut pública.

Perturbació tan gran, que fou en part historiada per aquell mateix Fra Gaspar Sala que tant se distingí per sa adhesió á la causa catalana en son *Epítome dels principis y progressos de las guerras de Cataluña de los anys 1640 y 41*, y degué mereixer també un lloch preferent en alguns dietaris que s'escriviren per aquets temps, no fou obstacle pera que entremitj de l'espantable remor de la brega se sentissen las veus dels Fontanellas, Blanchs y Fontanos que 'ns llegaren llurs composicions pera honra de las patrias lletres.

Francisco Fontanella que flori en los primers anys d'aquellas guerras deixá molts y bonas poesias, de las quals ne formá Ullastre un aplech ab lo titol de *Diversió per los alumnos del Parnàs català: obras poéticas de Francisco Fontanella*. Si respecte las composicions publicadas baix lo propi nom d'aquest autor no podem fer mes que transladar aquí la opinió general de tots los escriptors que han pogut assaborirlas, y que no dubtan en posar al poeta en primer lloch entre 'ls del segle, podèm ja judicarlo per alguna de sas obras mes notables, si es efectivament ell lo singular ingeni que seguint la corrent de la moda s'amaga baix lo pseudónim de pastor Fontano (com assegura ab datos que son verament convincents un apreciable escriptor (1) y si dèu per lo tant refusarse la gloria que com á tal s'havia atribuït per molts erudits á altre poeta d'aquell segle D. Joseph Fontaner y Martell.

Deixant, donchs, apart esta interessant qüestió, dirèm que Fontano, autor de la may prou celebrada *Tragicomedia pastoral: Amor, firmesa y porfía*, del poema dramàtic *Lo Desengany*, y d'un gran nombre

autors y treballat per etc.—Barcelona 1642, en 4.ª Esta obra està dedicada als 4 Concellers y savi Concell de Cent, per qual deliberació fou estampat.—L'autor era mestre de la escola militar que existia en aquell temps en Barcelona. (Torres-Amat.)

DOMINGO MORADELL.—*Preludis militars de lo que han de saber los oficials majors y menors de guerra*.—Barcelona, per Jaume Romeu.—1640—en 4.ª (id.)

(1) Lo citat Sr. Mestres en lo treball de qu'hem fet menció.

(1) Aludim á la Memoria llegida por lo Dr. D. Salvador Mestres, Pbre., en la Academia de Bonas Lletres, ab lo titol de *Poesias perdidas de Vallfogona: Poetas ignorados*.—*Fracmento de un libro manuscrito titulado: «Curiositat Catalana»*.—T. II, págs. 385 y següents de las de dita Academia.

(2) FRANCISCO BARRA.—*Breu tratat de artilleria de diversos*

de poesias inspiradíssimes, es lo poeta que brilla al costat del Rector de Vallfogona, sino l'aventatja en la delicadesa de la forma. La citada *Tragicomedia*, publicada no fa molts anys y per lo mateix generalment coneguda, ab tot y pertanyer al gènere de las obras que iniciaren aquella literatura en que l'amanerament y l'convencionalisme ocupaven lo primer lloch se fa admirar per la perfecció, sonoritat y magnificència de la versificació, y al mateix temps per la pintura de sentiments en los personatjes que posa en escena. ¡Llástima que no s'hagen publicat las demás obras d'aquest insigne escriptor que existeixen manuscrites en poder d'alguns particulars! A qui aixís ho fes la literatura catalana li deuria estar altament reconeguda.

Lo canonge D. Josep Blanch, autor de un volum titolat: *Matalàs de tota llana*, es celebrat també com a poeta satíric molt notable.

En aqueixos autors y alguns altres de menys importància, s'inclou tota la vida poètica que la literatura catalana tingué en lo segle XVII. Poca es en veritat en comparació de la que alcansaren las de las altres nacions y especialment la castellana y la francesa. Per abduas es aquest lo segle d'or; abduas vegeren florir en éll renomnats ingenis. Mes si s'considera lo caràcter especial de las obras merament imaginatives ó de fantasia, si s'posa esment en que estas generalment seguéixen la corrent de la moda adoptant ab facilitat formas y fins llenguatje diferents, segons cambien las circumstancies del temps, lo qual fa que sian las primeras en abandonar un idioma com son las primeras en adoptar-lo, y s'enllassa aquesta consideració ab la preponderancia que desde l'anterior centuria las duas nacions vehinas exercian malhauradament sobre nostra pàtria, se podrà considerar per la importància dels poetas de que hem fet menció, fins y esser contats, la forsa y la vida que la tradició literaria de la llengua catalana conservava en aquells temps en que ja novas doctrinas, baix lo mantell d'un aparent respecte á l'antigor, venian atentant á sa existencia al minar per los ciments l'edifici de nostra nacionalitat.

No es d'estranyar, donchs, que 'ls homes pensadors d'aquella época, que 'ls que se sentian ab forsas pera dedicarse á treballs de l'intel·ligencia, deixant las fantasiosas imatjes de la poesia y 'ls demás gèneros en que esta fa'l principal paper, y contemplant lo tenebrós esdevenidor que á sos ulls se presentava, mes negre encara que 'ls mals presents, se dediquesen mes á escriure y meditar sobre religió, que es l'únic consol en los dias de desgracia, altres als frets treballs de la ciencia, mentres, com abans hem senyalat, los mes ardents y afanyosos dedicavan llurs escrits al servey de la cosa pública; y ja á fins del segle s'aplegaven tots pera ajudarse ab l'estímul consegüent en una de las primeras associacions literarias, que s'han constituït en Espanya, y que, com tribut á la modestia, prengué'l nom de *Academia de Desconfiats*. Resultat que 'ns marca exactament lo moviment intelectual que, ab l'us de nostra llengua, se manifesta en lo segle á que 'ns referim, lo qual, apart dels

gèneros purament literaris, ens presenta en primer terme y en major nombre las obras religioses, seguint després las històriques, las polítiques y legals que com ja hem indicat foren fruyt dels trascendentals moviments que 'l fan célebre, seguint finalment en ordre las de gramática, ciencia, etc.

La llengua catalana que venia conreantse també ab esplendor en la illa de Mallorca y en lo reyalme de Valencia desde que 'l rey en Jaume aná á plantar en aquelles hermosas comarcas la creu de redempció ensemps que 'l penó de la terra, está representada també en aquelles durant aquest segle per obras importants.

A Mallorca son notables com a poetas los Veri, Ordines y Vilallonga; distingintse 'ls prosistas pera la tendencia á tractar assumptos històrics, ja en la forma propia y elevada d'aqueixa classe de treballs, ja en relacions y dietaris que son un verdader tresor pel qui vol elevarse á la consideració general y á la filosofia dels fets.

Valencia, ahont dominava ja casi totalment la llengua castellana si be 'ns mostra poquíssims poetas qu'escriguen en català no 'ns deixa de presentar bons autors en l'legislació, historia y religió.

Entrem ja en lo segle XVIII, y al llindar d'aqueixa época tant infausta pera la corona Aragonesa y especialment pera Catalunya, devèm, abans de continuar nostra ullada al moviment històric-literari català, recordar quelcuns dels trascendentals fets polítics que en ella s'esdevingueren, y que com no pot desconèixerse, influïren poderosament en aquell moviment.

Hem senyalat ja que de Huny venia l'invasió de las novas ideas qual tendencia era destruir las petites nacionalitats pera formar ab ellas l'escambell hont sustentar la autoritat real, puix qu'esta havia oblidat feya temps aquell sentit práctic ab que las monarquias de l'etat mitjana saberen agermanar las llibertats popular ab sa propia autoritat. La poderosa lluyta de principis que al xocar semblants ideas ab las de respecte y amor á las antigas lleys resultava no podia mantenirse per molt temps en lo terreny de la discussió rahonada, sino que devia traduirse prompte en lo marcat esperit de prevenció y fins d'odi ab que 's miravan per part de la Cort las immunitats de las provincies, ó ab la revelació d'aqueix esperit clarament manifestada en la guerra vulgarment dita *dels segadors* de que 'ns hem ocupat. Si be de esta ne surti triomfant lo poble català, desde'l moment que pogué ostentar als ulls del mon intacte lo llibre de sos furs, no devíam tardar estos á sufrir altre terrible embestida quan haventse extingit la dinastia austriaca que, si no per amor, al menys per tradició política de familia, devia respectar-lo, vingués una nova dinastia á implantar en tota la Península lo sistema de govern, última y exagerada expressió d'aquelles idees, simbolisat en la célebre frase *l'Estat so jo*.

Aixís succehi; y l'història 'ns diu que nostres pares

comprengueren perfectament tot lo que 'ls podia sobrevenir ab la mort de Carles II, quan ja reberen ab marcat disgust la disposició testamentaria d' aquest y bastavan uns fets casuals pera deduirlos á vaticinar, en la entrada triunfal de Felip V en Barcelona, grans mals pera l' esdevenidor; y aixó explica també que á la primera manifestació de las tendencias que 'l nou rey portava correguessen la inmensa majoria dels catalans, y en general tots los que formavan la antiga corona d' Aragó, á refugiar-se detras las banderas alsadas en favor del Arxiduch, á qui apoyava la poderosa aliansa de casi todas las naciones d' Europa. La sagnanta guerra qu' allavors comensá forma la veritable, la mes gran epopeya de la forsa y 'l valor del poble catalá que si fins allavors havia viscut ab honra, sabé morir ab honor.

Encar que l' historia no 'ns conservés cap página desde 'l final de la guerra de successió fins á primers del actual segle, compendriam ben bé que la ira del vencedor, qu' havia sigut antes lo vensut, estaria molt lluny de respectar lo que la voluntat del monarca en los primers dias de son regnat no havia temut atacar, y aixó 'ns diria la vida que, com terrible somni, féu Catalunya despres de la crema de sos furs, privilegis y gloriosos penons; de l' abolicó de sa llengua de l' ensenyansa y de las esferas oficials, y de la persecució de tots los qui havian estat sos millors fills.

Un altre poble á qui no hagues adornat l' inquebrantable fermesa del nostre, desesperansant al veurers en tant llastimós estat s' haguera entregat ab vil ensopeiment en mans de la desgracia. Mes los pits catalans que sentint bullir en sas mans la sang d' aquells qu' havian donat sa vida per la pátria no podian creure que arribés á perdre's aquesta, mentre quedés quí, encara que oblidat, mantengués lo conreu de son propi idioma, però que no pogueren recordar ab la ploma las antigues glorias qual espectacle no podia suportar lo nou estat de cosas, ja que molt menys los era possible ocupar-se dels afers polítics de l' época, ja en fi que l' espectacle que la terra oferia no podia decantar l' imaginació mes que á lo trist, dedicaren los escriptors catalans todas las forsas á exaltar y estudiar en tot la que los circumstancias del temps permetian las excelencias de la llengua.

Per aixó veyem que casi no apagat encara lo foch que cremá nostras glorias y pergamins que eran al mateix tems la millor prova de la preponderancia de nostra parla, llegeix lo Dr. Ignasi Ferreras sa *Apologia del idioma catalá* en aquella associació que ab lo titol de *Comunicació literaria* formavan junt ab aquells varis literatos quals noms deu lo catalanista recordar ab goig porque ells foren los primers qui procuraren cuidar ab tendre afany la planta que la ventada havia arrebatat fins á la terra. La sola existencia d' eixa Associació provaria lo qu' hem dit, si ja no ho vinguessen á confirmar los diccionaris que en aquest segle se publicaren, com lo de Fr. Albert Vidal, lo *Promptuari* de Josep Bruch y la *Gramática catalana* de Ullastre, autor de altres è importants obras inditas.

La prevenció contra 'ls estudis d' historia que en los primers temps de la vida de la nova dinastia no hagueran pogut vence las mes convincents rahons d' utilitat pública ni 'ls mes savis concells, ho vencé la poderosa ma del temps fins al punt de autorisarse oficialment l' existencia de la *Academia de Bonas Lletres* que filla de la que baix lo nom dels *Desconfiats* existia ja desde l' anterior segle, venia á dedicarse ab tal fet exclusivament á aplegar material pera formar en endevant una completa Historia de Catalunya.

Si exceptuem lo Dr. Grases qual *«Epítome ó compendi de las principales diferencias entre las lleys generales de Catalunya»* fou ja prohibit en 1711, despres de la guerra, sols trobem respecte á treballs d' aqueixa classe l' obra d' en Serra y Portius *Senat Barcelonés: Institució dels Diputats del general de Catalunya* y alguns *Noticiaris* y relacions que aparegueren en Mallorca que com se véu tingué sempre predilecció per estos estudis, fins á arribar al últim ters de segle en que 's pronuncia ja 'l moviment científich y literari que preparava 'l segle actual ab la fundació de la Academia de Jurisprudencia, Ciencias naturales, Arts y Medicina y cirujia. En ell l' ilustre Campmany ab sas Magníficas *Memorias históricas* (1779) reconstrueix lo monument de la grandesa catalana; obra que si bè escrita en la parla castellana, en la qual sabé l' autor conquerirse un lloch entre 'ls clàssichs, respira l' esperit de la terra y 's pot ben dir fou la véu que resonant en lo cor de la primera generació de la present centuria, havia de fer arrancar á n' Aribau lo crit de *Patria*, á qual mágica paraula vegé alsarse gloriosa nostra llengua ab lo prehuat trajo de la actual renaixensa.

Com se compendrà facilment atenent á que 'ls estudis religiosos y morals eran los que menys podian cridar la prevenció de la censura en aquest segle ab tant de rigorisme establerta, estas dominan estrordinariament sobre altre classe d' obras, que per altre part sufrian mes l' imposició de la adopció del idioma oficial, per no anar com aquelles destinadas á l' ensenyansa de la juventut o á la moralisació del poble que sempre ha conservat pura la parla. Catecismes, vidas de sants, tractats teològichs, entre 'ls quals es conegut la *Fon mística y sagrada del paradís de l' iglesia* de Fr. Francisco Baucells y pláticas en bastant nombre se troban en los catálechs, no faltanthi la moral y pedagogia ab la *Ensenyansa de minyons* de Rexach, obra tant coneguda coma preciada y que meresqué 'ls honors de la traducció en castellá y francés.

També las ciencias se tractaren en aquest segle en llengua catalana, escribintse en Mallorca y Catalunya obras de matemáticas, agricultura, aritmética, relaciones de viatjes etc.

En lo camp de la literatura sols podem espigar quelcun poeta que com Agustí Eura en sa *Descripció de la montanya de Montserrat* 'ns demostra que no havia desaparegut totalment lo bon gust en lo segle en que 'l barroquisme regnava en todas las arts; ni Francisco Balart que 's distingí per sa *«Fernudita»* ni

'l ja citat Ferreras autor del *soliloqui de Caifás* en que revela grans qualitats.

Per fi en Mallorca lo popular poeta y endevinayre Gelabert, Guillem Roca, lo comte de Ayamans, Sallas y altres conrearen tots los gèneros de la poesia.

Tal es lo quadro que 'ns ofereix nostra literatura en los segles de sa decadencia. Si als ulls del simple observador tal volta sols s'hi mostraria l'última guspira d'un foch que s'apagava, lo catalanista hi contemplará l'esperit de la terra passant ab penós, mes constant esforços, per entre las boyradas del despreci y del oblit pera venir á ostentarse ab tota sa forsa y renovellat ab nova sava en mes afortunats dias. Per aixó qui girant los ulls al passat contempla l'espectacle de la tradició literaria catalana sempre mantenida, no pot esperar ab desconfiansa l'esdevenidor; per aixó qui se sent coratjos en los jorns de dol no pot temer en los jorns de gloria; per aixó qui seguèix la noble ensenya de la terra deu caminar sempre avant en lo camí del progrés, segur de que arribará á bon terme si te fixos los ulls al cel y sent bátrre son cor per l'amor á la pàtria.

A. AULESTIA Y PIJOAN.

DORMINT.

La nit te afalaga,
donante la son
que acluca y amaga
tos ulls, com un vel,
portante á les sales,
ben lluny de aquest mon,
hont plegan ses ales
los àngels del cel.

Si 'n son de melosos
y n'han de dolsó
tos somnis ditzosos,
ton cor prou ho sent,
quant entre armonies
que 'm dú lo ressó,
les nits se fan dies
de un sol resplendent.

¡Jamay, ensisera,
l'imatge 't sortí
de un cor que n'espera
l'alé de ton cor,
com gota de pluja
que arruixa un jardí,
com flayre que puja
del niu del amor?

Pot ser á vegades
haurán arribat,
en mitj les cantades
que sents aprop teu,

suspirs que divagan,
com l'aura pe'l prat,
que afoğan y apagan
lo só de una veu.

Qui sap la pregaria
que faig desde aquí,
si 's fon solitaria
pe'l mitj de un desert;

ó be de son flayre,
mon bell serafi,
quant passa per l'ayre
recull lo que 's pert!

Tu sabs, ma deesa,
qui hi ha prop l'altá,
tu saps, ma primcesa,
qui hi ha prop ta cort;

Deu vulga que estiga
l'encens en ma ma!
Deu vulga que siga
lo teu trovador!

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

Vich 20 Setembre de 1872.

POESIA POPULAR MARROQUINA.

Sr. D. ADOLF BLANCH.

Laraxe 1.^r de Febrer de 1873.

Amich: No preguntes en aquest país de barbarie pel estat de la poesia, sabent quan lluny se trovan los moros de avuy de aquella il·lustració que á Domás y á Córdova feu de ells lo poble per excel·lencia. Ja no 's veuen entre 'ls alarbs aquells famosos guerrers que depositant son elm despres del combat, al peu de un arbre improvisavan aquelles admirables poesias que plenas de foch ó vessant de tendresa arribavan fins al fons del ànima, despertant en ella tota mena de afectes. Llurs reys ja no empunyan com solian lo ferro, y caygué pera sempre al fanch la ploma de canya, humil instrument que tan sobiranas inspiracions traduïa del llenguatge del cor al dels sentits. Los Beni-Merins han estat los darrers trobadors que entremijt de las continuas guerras ab sos germans de Granada, ab sos enemichs de Castella, ab sos aliats de Génova y Aragó y ab sos vassalls de Gus y Tafielt improvisavan en los emboscats vergers de son palau de Fez y á la vora de sos estanys, las dolsas esparsas de que en va 'n volem avuy recordar la mes petita guspira. Despres de la época de calamitats sens fi que va seguí al assassinat del darrer de aquella reyal y caballeresca rassa, la civilisació dels alarbs s'enfonzá pera fer plassa al mes ferós fanatisme y á la llorda superstició, tornant aquell despertament de idealisme, de que fan tanta gala las imaginacions orientals, en lo materialisme

mes repugnant, y fent náixer en lo poble generós y noble de las Mauritanias, la avaricia, la falsedat y la tussuderia.

Per esta desmanjada pero exacta pintura no estranyarás que no hi haja aquí poetas bons ni dolents. La poesia popular no ve á ser mes que un munt de paraulas rimadas sensé sentit, de manera que 'ls actuals *haddara*, trovadors que declamant, cantant y gesticulant, recitan qüentos als moros del camp en los *Socos* ó mercats de per munt, se 'n desixen de alló mes bè en punt á fer venir en vers sas recitacions, omplint-las de consonants impropis. Pero aixó es lo que li fa pler á la gent mora de pagés, y pera que no 'n dubtes vetaquí com canta en aquet moment la negra Fátima pera fer dormir tot gronxant á ma filleta:

Un estany ne te 'l Sultá
de aygua bruta ple n' está
¿qui es son senyor?
encara so viu jo. etc., etc.

Ab tot no m' ha faltat paciència pera ferme cantar per una de aquestas juivas que encara sembla que conservan un esma de la pàtria espanyola lo romans de *Girineldo* que t' envia tan cabal com he pogut lograrlo, junt ab la tonada monótona ab que per tradició desde 'ls segle XVI ó XVII l' acompanyan y que no deixa de fer recordar la mateixa ab que en certa part del nostre bon terral de Catalunya que tu tindrás ben present y jo també havem sentit entonar per bocas femeninas. Sols que, com veurás, lo que t' envia es mes llarch y 's parla en ell cap al últim de la dona Maria Linares en qui 's torna la princesa y del capitá general «Conde Niño» com si fos lo mateix sastre *Girineldo* que ha comensat.

... cortando paño de seda
para hacer al rey vestilos.

Alguns n' han arribat mes alt essent de mes baixa ma, mes aquí 'm sembla que hi ha barreja ó poti-poti de romansos. La pronuncia es castellana, pero fent la g com los catalans y la z, c, s sempre ab sonido de s líquida en mitj de dicció. L' acompanyament com lo de tots los cants hebraichs ó árabes es al unissono ab la veu y ab lo llaut. Regularment l' artista canta á mitja veu, circumstància que unida al interés que inspira la narració y la vaga melodia puntejada per lo llaut no deixa de tenir cert encant poétich.

Per fi 't diré que 'l fanatisme dels xenis descendents de Mahoma ha cundit de tal modo entre 'ls seus vassalls, que vuy dia tots los *tolba* ó lletrats, se dedican exclusivament al estudi del Corán y dels comentaris de Sidi-Buhari; que no 's fa cap llibre, y sols se reproduheixen copiats de ma 'ls de religió, deixant en l' olvit los estudis geografichs, matemátichs, físichs etc. ¿Creurías que no hi ha una historia completa dels regnes de Fez y Marruechs?

Lo nou document que m' has enviat y que dech á una de nostras eminências històrich-literarias, ton bon amich lo Sr. D. Anton de Bofarull, á qui 't servi-

rás agrahir la finesa, 'm ve com *pedra en anell* com diu l' incomparable Montaner pera coordinar y esplicar certs fets de la obra que estich acabant y que 's titulará *Relacions polítich-comercials de Marruechs*.

Teu de cor.

T. DE C.

AFANY.

¿Per qué esbategas cor ab tanta forsa
Que apar que de mon pit vulgas fugir?
¿Que t' espanta pot ser la negra boyra
Qu' ennuvola la conca de mon pit?

¡Poca será ta forsa desfallida!
¡Débil y fret l' alé que llensará!,
En vá pretens en t' agonía lenta
En alas del desitg torná á volar.

Per tú no hi ha mes ayre ni mes éter
Que 'l que tanca l' espay de tá presó,
Per tú no hi ha mes ayre que 'l vent débil
Dels sospirs enfebrats dels meus dolors.

Per tú no hi ha mes sol ni mes aubada
Que el gran desitg de veurhi delirant,
Per tú no hi ha mes fonts de dolsas ayguas
Que 'ls glops de fel que 'l pit vage brollant.

Tú romandrás en tá presó oprimida
Fins que d' ella ton Deu te mani exir,
Fins qu' un esguard brillant de sa mirada
Desfasse las tenebras de mon pit.

Ta mes bella esperansa creus perduda
Com vaxell naufragant en alta mar,
Com coloma enlayrada arrant las bromas
Veyentse sota l' ala del milá.

Las tevas queixas may trovarán eco
Com fillas del pobre orfe ó de l' esclau,
L' alenada infernal se las emporta
Com la blasfemia inieua del mortal.

Defallex dins mon pit, qu' exa es ta fossa,
Enmortallat ab cendra de tas flors,
Las espinas del tronch porta clavadas
Que qui mor com Jesús será ditxós.

En t' agonía trista y deliranta
Busca conhort en mitx la fosquetat;

Felis qui creu vivint entre tenebras
Que eternament la llum veurá brillar.

Quants mortals al entrar en esta vida
Los sol cegar la fosca del orgull!...
Y creyent qu' es claror, ni 'l gotx els resta
De saber lo qu' es fosca ni 'l qu' es llum.

Ni 'l ressel de saber hont es la timba
Ni 'l camí tortuós ni 'l mes overt,
Ni si damunt te un cel plé d' armonías
Ni si bax un infern plé de torments.

Axi passan la vida vivint cegos
Y 'l torment de no veurhi resta etern;
Quant mes dolsa 's la vida no veyenthi
Recordant que hi ha llum y que hi veurém.

Quant mes grant es la ditxa recordantla
E imaginantla d' or y mil colors!
Obrir la vista un jorn y enlayrarse
Fins á parar als peus de qui tant pot.

¡Oh, no esbateguis cor, creu y espera!
Viu dintre tá presó de fosquetat,
Dexa engrogir ta palma en lo seu arbre
No l' arrenquis avuy que 's morirá.

En vá pretens volar, en vá desiljas
Veurer la llum qu' encara no s' ha encés,
Defora de mon pit també hi ha fosca,
No 's hora, encara, espera ¡oh cor meu!

Defallex dins mon pit qu' esta 's ta fossa,
Enmortallat ab cendras de tas flors,
Las espinas del tronch porta clavadas,
Y la llum del Etern sia ton sol.

EMILIO GOGA Y COLLADO.

6 Janer de 1873.

CORRANDES POPULARS.

Les dotze cahuen en terra,
Los ángels cantan al Cel:
Alabat per sempre sia
Lo santíssim Sagrament.

Si jo fos un' aureneta,
Aureneta del estiu,

Al quarto de tu, nineta,
M' hi vindria á fer lo niu.

En tu tinch l' amor posada,
Com l' aygua dins d' un safretx;
En tu tot lo dia penso,
Tant si 't vetx com sino 't vetx,

En cara que haguém renyit,
Amoreta, vos y jo,
Renyines de enamorats
Son fineses del amor.

Molt alteta n' heu pujada;
Mes vindrá que baxaréu.
Baxareu de 'n branca en branca,
Sobre 'ls meus braços cauréu.

Los fadrins que corran ara
Son fadrins de poca empresa,
Que vint y cinch no 'n fan déu,
Y trenta no 'n fan dotzena.

Fadrinets que festejeu,
Festejeu y no 'n sabeu,
Festejeu primé á la mare,
La filla quant la trobeu.

Una gotlla n' he sentida
Á la serra de Pinós;
Si per cas hi canta gáyre
No hi faltaran cassadors.

Una gotlla n' he sentida
No molt lluny de per aquí;
Jo no sé si es gotlla ó griva,
Ó l' amor que 'm fa patir.

Lo sol ja se 'n vá á la posta,
Jo 'm comenso d' alegrar;
¡Qué ditxosa serà l' hora
Que ab l' amor podré parlar!

Lo sol ja se 'n vá á la posta,
Jo 'm comenso d' alegrar;
La rata 'm corra pèl ventre,
Mestressa deume sopar.

Recollides per PAU BERTRAN Y BROS.

NOVAS.

La coneguda casa editorial de París «Fermin Didot», se proposa donar á l' estampa una colecció completa dels clássichs francesos de la Etat Mitjana. Lo conegut anticuari M. Leon Gauthier á propòsit de exa colecció ha escrit lo següent en la *Revue des questions historiques*: «La Fransa meridional parlá un magnífich idioma comparable, per sa armonia, á la llengua italiana: eix idioma, es lo provensal, lo *Romá* del Mitxidia, la llengua d'Oc de la qual han de feresment los coleccionadors dels clássichs francesos de la Eta Mitjana; tres

volums representarán exa llengua preuhada, çoes: una colecció de las poesias dels trobadors provençals, la canço de *Guirart de Roselló* y una *Crestomatia provençal*.

Felicitem á la casa Didot per sa patriòtica empresa.

Hem rebut elegantment impres lo discurs que llegí lo Sr. D. Geroni Roure, president de l'Ateneo científico, artístico y literario de Vitoria en la sessió inaugural de las que durant est any academich se proposa celebrar dita corporació.

Dit discurs, que son autor anomena modestament *Ensayo estadístico de la poblacion de Vitoria*, es una obreta molt util, ben pensada y millor escrita, qual lectura recomanem de totes veras á nostres suscriptors.

Hem vist, quasi diriam ab despreci, en lo darrer número de la *Gazeta*, simbolisada á la nació espanyola en la figura de una matrona, á son costat tenint un escut ahont per únichs blasons hi campejan las armas de Castella, Lleó y Granada; si no coneguessem las arbitrarietats y la política de nostres antichs confederats, si la *coronilla de Aragó*, los regnes d'Asturias, Galicia y Navarra no estessin com baix lo domini del conquistador, preguntariam qué es lo que forma la unitat nacional d'Espanya.

Durant lo mes anterior s'han estrenat en los teatros d'esta capital las següents producciones catalanas. — En lo Circo *Las Campanetas*, sarsuela en 1 acte, lletra de N'Eduart Vidal y Valenciano y en Conrado Colomer y música del Sr. Ribera; *La nena del Vendrell*, també sarsuela en 1 acte; y la lloha *La societat del Born ó filantropia y diversió* del Sr. Arús y Arderiu ab música del indicat Sr. Ribera.

En l'Olimpo *La papallona blanca*, comedia en 2 actes d'En Joseph T. Vilar, *Mon de monas* y *Las casualitats*, comedias en 1 acte, y finalment la revista en 1 acte *Lo primer any republicá*, del ja citat Sr. Arús.

La «Jove Catalunya» dona enguany bonas mostrars de l'entusiasme que en son pit arrela lo jovent de nostra terra. A mes de la sessions inaugurals de las seccions d'Arts y de Ciencias de la matexa, lo dia 19 del mes de febrer pròxim passat tingué lloch en lo local de dita societat una vetllada literaria y artistica. En aquellas se llegiren discursos y altres treballs de los Srs. Serra, Reventos, Pella y Saleta, y en exa feren gala de llur bon gust artistich é inspiració poética los músichs Srs. Riera, Romeu, Vidiella, Compte y Vidal y los poetas Srs. Ubach, Matheu, Picó y altres.

Lo soci Sr. Reventos ha comensat ja unas conferencias sobre arquitectura que, á jutjar per la primera de ellas, prometen ser agradosas y ensemps instructivas.

Tenim lo plaer de manifestar á nostres lectors que aviat veurá la llum en est periódich lo ecselemt y aplaudit discurs que en la dita sessió inaugural de

ciencias de que ja hem parlat llegí son president En J. Pella.

Segons hem vist en lo *Armana Provençau* d'enguany l'ilustrat crítich francés Mr. Paul Meyer, enviat per encàrrech del govern de Fransa á Anglaterra, ha descobert en la llibreria d'Oxford, entre altres cosas l'original d'alguns dels sermons de St. Vicens Ferrer en catalá. (L'*armana* diu «en provençal, mes ja es cosa sabuda que'l provençal que's parlava aquí á Catalunya en lo segle XV no era altre que'l que escrivia En A. March y en J. Roig».)

Creyem de gran importancia aquest descobriment, sent de planye no sia fácil á tothom lo exámen de tan curios manuscrit; tant mes are que un dels premis dels Jochs Florals se dona á la millor memoria sobre la oratoria sagrada catalana.

Está per surtir á llum un setmanari republicá federal escrit en catalá. No entrant nosaltres en discutir sobre la forma de govern que's proposa defensar, manifestarem sí, ja que ve á tò, lo extraordinari pler que trobem que los federalistas catalans comensin á ser tals adoptant per tots sos actes públichs l'idioma del estat de Catalunya.

Lo diumenge 2 del corrent á las 11 del mati comensan las lliçons de ortografia catalana que donará en l'Institut provincial d'esta Ciutat lo Sr. Ferré, professor de la Cátedra lliure dellengua grega del mateix. No podem menys que felicitar al Sr. Farré per son propòsit, al mateix temps que al Sr. Director del Institut per la bona acullida que ha donat á una idea que honra en gran manera á nostra llengua y qual realisació ha de donar mols profitossos resultats. Ditas conferencias seguirán tots los diumenges á la matexa hora.

Las publicacions de fora Catalunya semblan comensar á ocupar-se de las cosas de la terra. La important *Revista de España* corresponent al 10 del corrent comensa una serie de articles del Sr. Rodriguez—Solís titolats *Los Concelleres de Barcelona*, en lo qual se fa la historia de esta gloriosa institució, y continua la inserció de las *Jornadas de retorno* del conegut escritor general Ros de Olano, en las quals se fa recordansa de nostras costums. Al consignar ab gust estos fets hem de plányer que en la revista de las obras publicadas en la península, que hi ha en lo mateix número, durant lo passat any no 's fassé ni sisquera menció de una sola obra escrita en catalá quan durant éll se n'han publicat de molt importants y entre ellas comensá á veure la llum pública la *Biblioteca catalana* que tant baix lo punt de vista literari com tipogràfich formarà época en la historia de la literatura espanyola.

Lo secretari de la Redacció, ANGEL GUIMERÁ.

Estampa de N. Ramirez y C.^a, pasatje de Escudillers, n.º 4.